

משרד החנוך והתורה - המחלקה לתרבות תורנית

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה לינוביץ

סמינר (תשכ"ו)

פרק ט"ז
עיון גם גליונות סמינר תשכ"ה לשאלה א, ט"ז-ט"ז לשאר השאלות

א. ט"ז זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'.

ספרא אמר להם משה לישראל: אותו יצר הרע העבירו מלבכם ותהיו כולכם כיראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום; כשם שהוא יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו, שנאמר (דברים י' ט"ז) "ומלתם את ערלת לבבכם". מפני מה? (דב' י' י"ז) "כי ה' האלוקים הוא אלוקי האלוקים ואדוני האדונים..." עשיתם כן - "וירא אליכם כבוד ה'".

דברי ספרא אלה מתפרשים ע"י שני הפרשנים הבאים:

מלבי"ם... שצוה שהם יעשו מעשה הכותן גדול, שמה שיעשה הכהן הגדול בבית מקדש הגדול יעשו הם בבית מקדש הקטן, שהוא הלב, אשר שם משכן כבוד ה', כמו שאמר (שמות כ"ה ח') "ושכנתי בתוכם". וכמו שזכרו כחות החיים והקטירו אותם על מוקדה במזבח הגדול, כן יזבח כל איש כחות נפש המתאווה והמתעורר שהוא היצר הרע על מזבח הקטן להעבירו ע"י אש אהבת השם שלחבת י-ה, עד שייחזר כל כחותיו וכל מחשבותיו לארון הסינוח... ואם "עשיתם כן - וירא אליכם כבוד ה'" - לשכון כבוד בתוכם.

העמק דבר: זה דרוש (= דברי הספרא שהבאנו לעיל) צריך עוד יותר ביאור מגוף המקרא; וגם מה שייך לכאן המקרא (דב' י' י"ז) "כי ה' אלוקיכם הוא אלוקי האלוקים ואדוני האדונים..."? והענין, כי כבר היה בימי משה כחות בישראל, שהיו לתוסים אחרי אהבת ה' אבל לא ע"י גבולים שהגבילה התורה (וכאשר יבואר באורך בפרשת קרח שזה היה עזר החטא של מאתים וחמשים האנשים שהיו צדיקים גמורים וחטאו בנפשותם במה שמסרו עצמם למיתה ע"י תשוקה קדושה זו להשיג אהבת ה' ע"י הקטרת, אף על גב שלא יהיה לרצון כפי דרך התורה, שרק אחרון ובניו יקטירו).

והנה כבר ידע משה רבנו, שכתות כאלה מתנוצצות אלא שלא הגיע עדיין השעה להתפרץ... אלא שהבין משה דמכל מקום יש בלב כמה אנשים... מה שאי אפשר להגיע אליו אלא בעת שנצטוו על זה, בשביל זה אמר משה לישראל, כל לא כן הדבר, אלא "אותו יצר הרע העבירו מלבכם" - שגם זה התשוקה, אף על גב שהיא להשיג אהבת ה' בקדושה, סכל מקום, אם היא לא בדרך פעלה על רצונו ית', אינו אלא דרך יצר הרע להטעות ולתתעות גדולי ישראל בזו התשוקה.

ואמר להם משה לעבר, "ותהיו כולכם כיראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום" - פירושו: אם תשימו דעתכם לדרך התורה - תלכו הכל בדרך אחת ובעצה אחת; מה שאין כך אם נבקש אהבת ה' שלא בדרך התורה, ותהי תורת כל אחד בידו ויהיו אגודות אגודות בעבודתם, הוא נגד רצון ה' וכבודו ית'.

וזו שמסכים "כשם שהוא יחידי בעולם - כך רצונו וכבודו שתהא עבודתם מיוחדת לפניו", והביא התורה כהנים יסוד לזה הדרוש, מה דכתיב (דב' י' י"ז) "כי ה' אלוקיכם הוא אלוקי...". וסיפא דקרא "אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד", ואי אפשר לפרש שוחד כסון או שוחד דברים לפני הקב"ה, אלא שוחד חרבה מעשים טובים, שזה אינו גמול שוחד, דכל מה שביד איש לעשות לטוב, הרי זה שוחד, ואם לא יצונו שוחד, אלא על כרחו ("שוחד" הוא) מסירות נפש ודבקות נעלה, באופן שג' (תהי' קט"ז ט"ז) "יקר בעיני ה' המותח לחסידיו" סכל מקום, אם הוא שלא על פי התורה, אינו עולה לרצון כל כך ויהיה מעש על זה... ובזה שייך לומר "שלא יקח שוחד", חייבו שנותן נפשו על אהבת ה' ועל כבודו ית' באופן שאינו מחויב בזה, ואין לך שוחד גדול מזה, ובא משה רבנו בשעה הסוכרת לך, להגיד לאדם ישר, אשר רק "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'" ולא ע"י דברים אחרים, איש כפי רצונו לבנו.

כן בארנו מאמר חז"ל בתורת כותנים על המקרא הנפלא הלזה.

(1) מה הוא חקשי ב"מקרא הנפלא חז"ל" אשת חביא את הספרא לעינים בפ' משה דברי מוסר אלה?

(2) מהי ראיתו של המלבי"ם ששמות כ"ה ח'?

(3) מה החבדל בין המלבי"ם לבין העמק דבר במירוץ המלים "זה הדבר..."?

(שמיני תשכ"ו)

- (4) מהי ראיתו של בעל העמק דבר מרב' י' ט"ז?
 (5) במה סוטה בעל העמק דבר בפרושו לתחלים קט"ז ט"ו מפשוטו של מקרא ומה בכלל הקשר בין הפסוק החוא לענינו?
 (6) נגד מי מכוונים דבריו על הכתות "הלחוסים אחרי אהבת ה' אבל לא ע"י הגבולים שהגבילה תורה..." ו"דבקות נפש שאינה לרצון ה'" וכו' וכו'?

ב. ז' א' ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בתן אש וישימו עליה קסורת ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם.

ספרא י"ז

כיוון שראו בני אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל אמר לו נדב ואביהוא: וכי יש לך אדם שמבשל תבשיל בלא אש? מיד נטלו אש זרה והכניסו לבית קדש הקדשים.
 (ד"א): אף הם בשמחתם כיון שראו אש חדשה עמדו להוסיף אתבה על אהבתם "ויקחו איש מחתתו וכו'".
העמק דבר: שנכנסו מאש התלהבות של אהבת ה', ואמרת תורה דאף על גב דאהבת ה' יקרה היא בעיני ה' אבל לא בזה הדרך אשר לא צוה...

- (1) מה החבדל בין שתי הדעות שנאמרו בספרא במניעים למעשה נדב ואביהוא?
 א. (2) לפי איזו מידה מן המדות שהתורה גדרשת בהן מפרש חת"ק את מעשה נדב ואביהוא?
 ב. (3) היש למצוא עוד ראיות במקרא, שאין להוסיף "אהבה על אהבה" בקרבנות ובעבודת בית המקדש בכלל?

ג. י' ד' ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עוזיאל דוד אהרן

העמק דבר ד"ה דוד אהרן

...ולפי הפשט משמעות "דוד" כמו ידידות מלשון (שיר השירים) "כי טובים דודיך מיין" ובא לפרש למה קרא לבני עוזיאל יותר מלבני יצחק וכו'. אלא משום שידע משה שיש מהם מקנאים לאהרן וכבודו והיו נראים בזה כשמחים לאידו; על כן קרא לבני עוזיאל שידע שהוא אוהב ורע ומצטער בצערו ומידתו של מישאל יש להבין ממה שהיה אחריו הקטן נשיא לקחת והוא לא ערער על זה?

- (1) מה קשה לו בפסוקנו?
 (2) מניין שהיו ממשפחת אהרן שלא מבני עוזיאל "שהיו מקנאים לאהרן וכבודו"?
 (3) מה הביע את הפרשן לחביא על נס שלא היה מישאל מתקנא באחיו הקטן שהיה נשיא לבני קהת?

ד. שאלות ודיוקים ברש"י:

- (1) ג' ד"ה הוא אשר דבר ה': היכן דבר? (שם' כ"ט) "וינועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי".
 אל תקרי "בכבודי" אלא במכובדי, א"ל משה לאהרן. "אתה אחי, יודע הייתי שיתקדש חבית במיועציו של מקום והייתי סבור או בי או ברך, עכשו רואה אני, שהם גדולים ממני ומסך".
 (א) הסבר את הרעיון הכלול בדברי מדרש אלה.
 (ב) לדעת בעל צידה לדרך יש לגרס "והייתי סבור בי ובך".
 הסבר מה טעם הגהה זו?
למדרש אל תקרי זה עיין גם
גליון תצות תשכ"ה ועלון הורכת

מה קשה לו?

xx (2) ד' ד"ה שאו את אחיכם וגו': כאדם ואומר לחברו: העבר את המט לפני הכלה, שלא לערבב את השמחה.

xx (3) ו' ד"ה אל תפרעו: אל הגדלו שער; מכאן שאכל אסור בתספורת. אבל אחם אל פערבבו שמחתו של מקום.
 ד"ה ולא תמותו: הא אם תעשו כן תמותו.

(4) ו' ד"ה ואחיכם כל בית ישראל: מכאן שצרתו של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה.

בעל צידה לדרך מקשה:
 מנלן דמטום אלו האבליים יצטערו, שמא מטום צער מתים שהיו תלמידי חכמים יצטערו?
 ישב קושיתו!